

ks. Grzegorz Godawa

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Pedagogia dominikanek [Zgromadzenia Sióstr św. Dominika]

Wprowadzenie

Zgromadzeniu Sióstr św. Dominika przyświecała idea dostosowania średniowiecznej tradycji duchowości dominikańskiej do realiów życia i potrzeb dziewiętnastowiecznego społeczeństwa Galicji. Warto podkreślić, że sytuacja w oświacie wsi galicyjskiej była trudna:

Prawdą jest, że bardzo dużo szkół wiejskich było tylko jednoklasowych, że znaczny procent dzieci nie uczęszczał do szkół, co wynikało nie tylko z trudności materialnych rodziców – najczęściej chłopów, ale także z braku świadomości wartości edukacji (Dybiec, 2008, s. 60).

Skomplikowana sytuacja w edukacji miała swoje odzwierciedlenie w wychowaniu, także religijnym. Coraz powszechniejsza sekularyzacja doprowadzała do indyferentyzmu religijnego. Społeczeństwo, zajęte zdobywaniem środków do życia i opatrywaniem ran zadanych w kolejnych zrywach narodowych, nie było zdolne oprzeć się wszystkim zagrożeniom związanym z rozwojem młodych pokoleń.

Reakcją Kościoła na zaistniałe problemy był ruch, który połączył stare szkoły duchowości z działalnością praktyczną, apostołatem, działalnością charytatywną, a przede wszystkim z aktywnością na polu szkolnictwa (Walewander, 1999, s. 77). Zgromadzenie Sióstr św. Dominika wpisuje się w nurt odnowy dokonującej się w tamtych czasach. Aspekt wychowawczy w pracy sióstr stanowi jedno z podstawowych założeń ich apostołstwa.

1. Życie matki Marii Kolumby Białeckiej i jej dzieło

Założycielką zgromadzenia była matka Maria Kolumba Białecka. Urodziła się 23 sierpnia 1838 roku w Jańszyszczach koło Tarnopola, w polskiej rodzinie szlacheckiej. Na chrzcie świętym otrzymała imiona Róża Filipina. Przywiązanie do wiary w znacznym stopniu kształtowało codzienne życie Róży i jej rodziny. Autentyczny patriotyzm, świadoma przynależność do Kościoła katolickiego i żywa znajomość z duchownymi była dla rodziny Białeckich źródłem dumy i umocnieniem w trudnych chwilach (Mazur, Bar, 1989, s. 24–25). Szczególny wpływ na życie rodziny miał dominikanin ojciec Donat Piątkowski. Odegrał on ważną rolę w kształtowaniu powołania Róży.

W porównaniu do rówieśników Róża była dzieckiem nad wiek dojrzałym. Wyróżniała się głęboką religijnością i wrażliwością na potrzeby drugiego człowieka. W wieku dwunastu lat odkryła w sobie powołanie do życia poświęconego Bogu, jednak musiało minąć jeszcze kilka lat, aby to powołanie zostało sprecyzowane. Ważny moment w biografii Róży Białeckiej stanowi spotkanie z generałem Zakonu Kaznodziejskiego, o. Aleksandrem Wincentym Jandelem, w 1856 roku. Pozwoliło ono Róży odkryć swą misję założycielki nowego zgromadzenia, które miałyby odnowić w Polsce Siostry Regularne III Zakonu św. Dominika (Mazur, Bar, 1989, s. 32–33). Róża, zachęcona przez dominikanina, udała się do Nancy we Francji, gdzie odbyła nowicjat, złożyła pierwsze śluby i przyjęła imię Maria Kolumba. Po powrocie do Polski podjęła starania o utworzenie nowej fundacji zakonnej, której konstytucje miały się opierać na wzorcach francuskich, dostosowanych do polskich warunków i wizji zgromadzenia matki Kolumby. W założeniach nowe zgromadzenie miało mieć charakter kontemplacyjno-czynny, zgodny z dewizą dominikańską *contemplata aliis tradere* (Steinig, 1979, s. 10).

Połączenie modlitwy z pomocą potrzebującym wkrótce przyniosło konkretne owoce. Zanim się one pojawiły, konieczne było zatwierdzenie zgromadzenia, którego dokonał biskup Antoni Manastyrski 15 stycznia 1868 roku. Objął jurysdykcję nad nowym zgromadzeniem i wydelegował ks. Juliana Leszczyńskiego, proboszcza w Wielowsi, do pełnienia nadzoru nad Zgromadzeniem Sióstr Konwentualnych Trzeciego Zakonu Świętego Dominika (Steinig, 1977, s. 190–191).

Pierwsza placówka zgromadzenia powstała w Wielowsi. Posiadanie domu zakonnego umożliwiło siostrze podjęcie realizacji zadań, które zostały przez matkę Kolumbę ukierunkowane na trzy obszary działalności: katechizację dzieci, młodzieży i dorosłych; nauczanie w szkole parafialnej oraz pielęgnowanie chorych w ich domach (Steinig, 1979, s. 41). Działalność apostolska prowadzona przez siostry miała na celu podkreślenie godności człowieka i przygotowanie

go do świadomej realizacji zadań, które miał wypełniać w dorosłym życiu. Nauczanie miało charakter wychowujący, oparty na fundamentalnych założeniach wynikających z wiary oraz potrzeb, które odczuwało polskie społeczeństwo, utrudzone powstaniem i władzą zaborców.

Duchowość matki Kolumby miała ogromny wpływ na profil działalności sióstr. Matka, czerpiąc z duchowej tradycji dominikańskiej, rozwijała kult eucharystyczny oraz kult Najświętszej Maryi Panny. Było to źródło motywacji do zaangażowania się na rzecz potrzebujących. Wzbudzanie wiary oraz wychowanie według jej założeń stało się podstawowym celem działań apostołskich dominikanek. Życiowe doświadczenie matki Białeckiej pomogło jej opracować podstawy pedagogii, w której wiara spotyka się z realizmem życia wychowanka, przenika je i pomaga w jego rozwoju.

Życie matki Kolumby, podobnie jak wielu reformatorów Kościoła, było pełne cierpienia wynikającego z niezrozumienia przez innych, podejrzeń oraz krytyki, których doświadczała. Dodatkowo przez całe życie towarzyszyły jej cierpienia fizyczne, związane z przebytymi chorobami. Doprowadziły one do jej śmierci 18 marca 1887 roku. Matka Kolumba umarła w opinii świętości, która przetrwała wśród sióstr aż do czasów współczesnych i zaowocowała przygotowaniem i rozpoczęciem procesu beatyfikacyjnego. Zwieńczeniem prac procesowych było ogłoszenie 20 grudnia 2004 roku w Watykanie, w obecności Jana Pawła II, *Dekretu heroicznego cnót Sługi Bożej Matki Kolumby Białeckiej* (www.dominikanki.pl).

Siostry dominikanki starają się realizować przesłanie założycielki od przeszło stu pięćdziesięciu lat. Zakres ich posługi zmieniał się w czasie i zależał od wielu czynników, także społeczno-politycznych. Nigdy jednak nie utracił wymiaru wychowawczego.

2. System dydaktyczno-wychowawczy sióstr dominikanek

Matka Białicka pozostawiła swoim siostrom wskazania, które zawarła między innymi w *Dyrektorium dla Nowicjatu* z 1876 roku oraz *Konstytucjach...* wydanych w 1888 roku. Wyjaśniają one założenia przyświecające pracy sióstr. Według wskazań matki siostry ukierunkowują swoje działania na dwa główne obszary – oświatę religijno-moralną ludu wiejskiego oraz usługiwanie chorym (Białicka, 2011, s. 26). Pierwszy obszar działań był realizacją wiary i ją rozwijał, a drugi służył umartwieniu niezbędnemu do osiągnięcia wewnętrznego rozwoju. Te dwa nurty pracy sióstr dominikanek określały jednocześnie profil ich działalności wychowawczej.

Działania wychowawcze koncentrowały się na organizacji szkół parafialnych i nauczaniu, docieraniu do najdalszych zakątków parafii w celu katechizowania dzieci i dorosłych, przygotowywaniu do sakramentów oraz opiece duchowej nad bractwami obejmującymi dzieci i kobiety. *Konstytucje...* dookreślają zadania sióstr:

Jako nasze Zgromadzenie na wewnątrz podwójną tą jakoby cechą, wiarą i pokutą różni się od innych Zgromadzeń, tak na zewnątrz stara się w życiu swoim czynnym zwalczać to podwójne zło, które za dni naszych zwłaszcza zasmuca Kościół św., t.j. niewiarę i materializm, zło tym większe, ile już do serca prostego ludu przystęp sobie toruje. Dlatego Siostry wyłącznie tej warstwie społeczeństwa naszego najniższej i najwięcej zaniedbanej poświęcić się mają (*Konstytucje...*, 1888, s. 4).

Teleologiczne aspekty pedagogii sióstr dominikanek wyrażają się w założeniu, że wychowanie ma prowadzić wychowanka do Chrystusa, a siostry mają zapoznawać dzieci i młodzież z „Jego nauką i pouczając czy to w szkole, czy na katechizacjach o prawdach i zasadach świętej wiary” (*Konstytucje...*, 1888, s. 106). Zbawienie dusz oraz dobro ojczyzny stanowiły najważniejsze wartości, na których opierał się system nauczania i wychowania. Warto zauważyć, że praca oświatowa, wymieniona na pierwszym miejscu, stała się znakiem szczególnym dominikanek (Korzeniewska, 2013, s. 18).

Założycielka nie pozostawiła po sobie systematycznego traktatu dotyczącego wychowania. Na podstawie rozproszonych świadectw poszczególnych wymiarów działalności wychowawczej sióstr można przyjąć, że system dydaktyczno-wychowawczy dominikanek miał cztery zasadnicze wymiary (Musiał, 2000, s. 41–81), które warto szczegółowo przedstawić.

2.1. Nauczanie w szkole

Edukacja szkolna stanowiła pierwszy zakres działań mających na celu odrodzenie galicyjskiej wsi. Gdy Galicja była postrzegana jako kraj „dworów i wsi; dworów dostatnich, wesołych, beztroskich i wsi ciemnych, głodnych i uciśnionych” (Kumor, Obertyński, 1979, s. 592), siostry podejmowały wysiłek poprawy tej sytuacji. Zmagaly się z trudnościami materialnymi oraz mentalnościami. Przez zakładanie i prowadzenie szkół realizowały one postulat pracy od podstaw, tak istotny dla rozwoju zaniedbanej wsi. Podniesienie poziomu intelektualnego społeczeństwa wiązało się z koniecznością poprawy systemu kształcenia, co stało się celem działalności sióstr. Chociaż realizowały program nauczania przyjęty dla szkół ludowych, jego wdrażaniu nadawały specyficzny charakter, związany z wychowaniem opartym na wierze. W nauczaniu szkol-

nym troszczono się więc o rozwój intelektualny dzieci, ale jednocześnie dbano o ich rozwój moralny, zgodnie ze słowami założycielki:

Ile to dusz pozyskać można Bogu, tak dzieciaków niewinnych, oświecając ich rozum i zapalając do cnoty w pierwszych latach ich życia (Białycka, 2011, s. 28).

Wychowanie moralne, wynikające z charyzmatu dominikanek, było odpowiedzią na potrzeby społeczeństwa, które domagało się gruntownych przemian. Sumiennie realizowany proces nauczania oraz wychowania moralnego, połączony z rzetelną formacją religijną, stanowił podstawę przemian społecznych. Edukacja dostępna dla wszystkich była fundamentalnym założeniem. Świadectwem zrozumienia przez siostry tych priorytetów była ich gotowość do przyjmowania do szkoły każdego zgłaszającego się dziecka, niezależnie od tego, czy był katolikiem, prawosławnym czy żydem.

Pierwsza szkoła dominikanek powstała w Wielowsi w 1861 roku. Wykazując dużo zrozumienia dla sytuacji panującej w wiejskich domach, siostry dostosowywały swe wymagania do możliwości rodzin. Jednocześnie nie rezygnowały z trudu zachęcania rodziców do podejmowania wysiłku kształcenia dzieci, które musiały jeszcze wykonywać wiele obowiązków domowych. Swoją pracę rozpoczęły od przekonania rodziców do pozostawienia dzieci w szkole w czasie prac polowych. Rok szkolny, który początkowo trwał od początku listopada do końca kwietnia, siostry wydłużyły o dwa miesiące, co podniosło efektywność kształcenia. Warto podkreślić, że siostry, chcąc utrzymać ciągłość pracy wychowawczej, zobowiązywały dzieci w miesiącach wolnych od szkoły do udziału w niedzielnych zajęciach. Ważną inicjatywą było prowadzenie przez dominikanki NIEDZIELNYCH SZKÓŁEK, organizowanych w wioskach, gdzie nie było szkoły. Dawały one szansę na zdobycie podstawowej wiedzy i umiejętności dzieciom, które nie przychodziły od szkoły. Z troską o formację oświatową wszystkich dzieci skłoniło siostry do odstąpienia od powszechnej w szkołach prowadzonych przez siostry praktyki nauczania wyłącznie dziewcząt (Musiał, 2000, s. 46).

Wymagania stawiane przez siostry nie zawsze spotykały się ze zrozumieniem i akceptacją ze strony dzieci i rodziców (Walewander, 1999, s. 83–84). Jednak systematyczny wysiłek wychowawczy przynosił spodziewane rezultaty, co przyczyniało się do rozwoju popularności szkolnictwa dominikanek. Siostry zdobyły również duże uznanie państwowych władz szkolnych, wyrażone podczas wizytacji inspektorów Rady Szkolnej Okręgowej.

Metodyka nauczania sióstr dominikanek była oparta na dorobku współczesnej praktyki nauczania, którą siostry poszerzały, wykorzystując swoje doświadczenia w pracy wychowawczej. Warto podkreślić, że ta pedagogia respektowała indywidualne potrzeby edukacyjne dziecka i wykorzystywała system

motywujący dziecko do osiągania optymalnych wyników. Religijny charakter nauczania wyrażał się w szerokim zakresie działań dydaktyczno-wychowawczych podejmowanych przez nauczycielki.

Szkoła w Wielowsi stała się wzorcową placówką dla innych szkół zakładanych za życia matki Białeckiej – w Bielinach, Tyczynie, Rawie Ruskiej i Wielkich Oczach (Siostry Dominikanki, 2007b, s. 261–270). Po śmierci założycielki powstawały kolejne domy zakonne, co często wiązało się z otwarciem nowej szkoły bądź ochronki (Steinig, 1979, s. 437–442). Siostry dużą wagę przywiązywały do zapewnienia dzieciom odpowiednich warunków do zdobywania wiedzy. Często budynki i domy obejmowane przez zgromadzenie były w opłakanym stanie, stąd konieczne były remonty, na które środki zdobywano z wielkim trudem. Dominikanki były gotowe na ponoszenie ofiar dla dobra powierzonych im dzieci, czego przykładem jest budowa szkoły w Rawie Ruskiej, gdzie siostry dla dobra dzieci podjęły decyzję o wyburzeniu znacznej części klasztoru i zbyt małej wobec potrzeb szkoły. Na uzyskanym terenie wybudowano nową, funkcjonalną szkołę. W czasie tej przebudowy siostry mieszkały w bardzo trudnych warunkach (Korzeniewska, 2013, s. 19).

Dużą pomocą służyły polskiej społeczności wiejskiej ochronki dla dzieci, gdzie zapewniano wychowanie religijne i kształtowano charakter. Praca z najmłodszym pokoleniem dawała nadzieję na wypracowanie dobrych nawyków, niezbędnych podczas dalszej edukacji. Zapotrzebowanie na opiekę i kształcenie małych dzieci zapisało się jako jedno z podstawowych zadań misji dominikanek aż po czasy współczesne.

Obszar oddziaływań sióstr dominikanek obejmował najpierw jedynie Galicję, ale z czasem rozszerzył się na dalsze tereny. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości domy sióstr, szkoły oraz ochronki powstawały także poza granicami II Rzeczypospolitej, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych (Steinig, 1979, s. 437–449). Rozwój zgromadzenia oraz prowadzonej przez nie działalności w dużym stopniu wstrzymała druga wojna światowa. Szkoły sióstr dominikanek w wyniku wojny ucierpiały, podobnie jak wiele podobnych instytucji. Po zakończeniu wojny nadeszła najtrudniejsza próba, ponieważ większość placówek prowadzonych przez siostry została odebrana przez władze PRL-u. Poniższa tabela zawiera wykaz zlikwidowanych szkół. Prawie połowa z nich została zamknięta w okresie stalinowskim.

Tabela 1. Okres funkcjonowania szkół sióstr dominikanek

Miejscowość	Lata funkcjonowania szkoły
Biała Niżna	1895–1950
Bieliny	1869–1945
Chodorowa	1945–1950

Jodłownik	1904–1950
Mielżyn	1904–1955
Nawojowa	1888–1950
Nozdrzec	1903–1939
Olpiny	1893–1928
Piekło koło Gdańska	1937–1939
Rawa Ruska	1886–1939
Rychwałd	1933–1945
Wielowieś	1861–1948
Wielkie Oczy	1872–1883

Źródło: Steinig, 1979, s. 437–442.

Można przyjąć, że w latach pięćdziesiątych minionego stulecia zakończył się okres prowadzenia szkół przez siostry. Pomimo trudności nie zrezygnowały one z działalności wychowawczej. Pracując w parafiach, zajmowały się pomocą w działalności duszpasterskiej, sprawowały opiekę nad chorymi i rozwijały swoją duchowość. Dzięki pokorze zawartej w swoim charyzmacie dominikanki dostosowały się do nowej sytuacji, starając się realizować swe zadania z taką samą gorliwością jak wcześniej, choć w znacznie węższym zakresie.

2.2. Działalność katechetyczna

Matka Białecka, mając świadomość znaczenia wychowania religijnego, poleciła siostrom, by przez katechizację starały się

[...] oświecać rozum słuchaczy i kształcić ich serce, prostując ich błędne i fałszywe zdania, zwracając ich umysły i serce od rzeczy czysto materialnych i poziomych do wyższych i szlachetniejszych (Białecka. 2011, s. 28).

Realizując wskazania matki, siostry rozpoczęły pracę, która była w dużym stopniu nowatorska. Pomoc w duszpasterstwie odbywała się we współpracy z proboszczami parafii, w których powstawały szkoły. Gdy nauczanie katechizmu było realizowane głównie przez księży, za zgodą ks. Leszczyńskiego siostry podjęły się tego zadania na terenie parafii w Wielowsi. Z biegiem czasu zostało ono zaakceptowane przez miejscową ludność oraz okoliczny kler, co pozwoliło siostrom na rozszerzenie zakresu swej działalności.

Dominikanki docierały do najuboższych rodzin, które z różnych powodów nie mogły brać udziału we Mszy św. niedzielnej. Katechizowały zarówno dzieci, jak i dorosłych, dbając, by ubóstwo, brak wykształcenia czy zaniedbania wychowawcze nie uniemożliwiły rozwoju wiary. Wszędzie tam, gdzie pozwala-

no siostram na przygotowanie dzieci do pierwszej spowiedzi i komunii świętej, chętnie podejmowały się one tego zadania, troszcząc się o odpowiedni poziom przygotowań.

Działania siostr miały charakter misyjny, oparty na założeniu, że Chrystus chce dotrzeć ze swoją miłością do każdego człowieka:

W działaniach katechetycznych siostr zawierało się coś z dominikańskiej idei wędrownego kaznodziei, który nie tyle wyczekiwał słuchaczy, by oddać im usługę, kiedy przyjdą, lecz raczej poszukiwał ich (Bakalarz, 1994, s. 174).

To nastawienie było adekwatne do potrzeb ówczesnej wsi, gdyż ponowne przyjście w niedzielę do kościoła na katechezę było dla wielu ludzi niemożliwe.

Katecheza koncentrowała się wokół liturgii, a jej metodykę dostosowywano do wieku i dojrzałości religijnej uczniów. Uczono katechizmu i opowiadano życiorysy świętych. Duży nacisk kładziono na przeżywanie Mszy św., w czym pomagało powtarzanie niedzielnej ewangelii, uczenie pieśni religijnych oraz udział w nabożeństwach (Siostry Dominikanki, 2007b, s. 59). Siostry, angażując się w modlitwę z ludźmi, animowały ją i uczyły jej nowych form.

Z biegiem czasu siostry zaczęły również przygotowywać przedstawienia religijne, które cieszyły się dużą popularnością wśród dzieci i w środowisku lokalnym. Niedzielne spotkania przeznaczone dla młodzieży z bractw i stowarzyszeń gromadziły młodzież szkolną oraz nieobjętą nauczaniem. Spotkania zawierały wprowadzenie w modlitwę myślną, opartą na tekstach biblijnych. Warto podkreślić, że były to działania nowatorskie, gdyż druga połowa XIX wieku była czasem, w którym Kościół zwracał się w kierunku Biblii z dużą dozą ostrożności (Bakalarz, 1994, s. 175).

Działalność katechetyczna siostr pozostawała w relacji z nauczaniem szkolnym, w którym dużą rolę odgrywało wychowanie religijne. Miała ona charakter, który, posługując się współczesnym aparatem pojęciowym, bardziej odpowiadał katechezie wtajemniczenia i pogłębienia życia chrześcijańskiego niż samemu nauczaniu katechizmu. Dzięki temu prowadziła ona do osobistego doświadczenia spotkania z Bogiem.

2.3. Troska o ubogich, chorych i konających

Zgromadzenie, wierne swym *Konstytucjom...*, podejmowało się opieki nad osobami wymagającymi szczególnej troski. Byli nimi chorzy dorośli, a także chore dzieci. Można przyjąć, że działalność opiekuńcza siostr dominikanek miała dwa wymiary. Pierwszym była stała pomoc chorym, a drugim wsparcie umierających oraz działania uwarunkowane sytuacyjnie, na przykład podczas walk powstańczych czy epidemii (Bakalarz, 1994, s. 180). Wierność charyz-

matowi została zweryfikowana podczas epidemii cholery, panującej w Galicji w latach 1872–1873. Siostry udzieliły wówczas pomocy ponad siedmiu tysiącom chorym. Ich ofiarna postawa zachęcała dziewczęta do wstępowania do zgromadzenia.

Nie mogąc sobie pozwolić na zorganizowanie własnego leczenia szpitalnego, siostry ograniczyły swą działalność do odwiedzin chorych w ich domach. Dużą pomoc w ich pracy stanowiły apteczki klasztorne wyposażone w najważniejsze lekarstwa, które były zabezpieczeniem podstawowych potrzeb medycznych. Siostry nie uzależniały pomocy od stopnia zamożności chorych (Walewander, 1999, s. 94–95). Pomagały wszystkim i zyskiwały przez to powszechny szacunek, a także otwierały umysły na głoszone im przesłanie:

Tym więc sposobem poczciwi wieśniacy nabywają zaufania i otwierają serca, z prostotą częstokroć zadziwiająca, dając się nauczać i napominać jak małe dzieci (Biatecka, 2011, s. 29).

Opieka nad chorymi nie ograniczała się jedynie do świadczenia pomocy medycznej. Ich pomoc miała także wymiar katechetyczny i wychowawczy, gdyż siostry, przynosząc ulgę w cierpieniu fizycznym, przygotowywały konających na przyjęcie sakramentów i wzbudzały ufność w dobroć Boga. Dla wielu umierających stawały się pedagogami, których bliskość w chwili umierania była nieoceniona. Ważna była także ich obecność i modlitwa podczas pogrzebów, w których brały udział. Pomagały ludziom w odnalezieniu nadziei, która została skonfrontowana z doświadczeniem śmierci bliskiej osoby.

Siostry przez swoje zaangażowanie bardzo łatwo włączały się w życie parafii, dzięki czemu doskonale znały potrzeby ludzi. Starając się wyjść naprzeciw ich oczekiwaniom, troszczyły się o potrzebujących wsparcia duchowego i materialnego. Borykając się z trudnościami finansowymi, nie zapominały o przesłaniu swej założycielki i jej własnym przykładzie (Musiał, 2000, s. 70–72).

2.4. Formacja duchowa i zawodowa sióstr

Założycielka dominikanek poświęcała wiele uwagi formacji sióstr, osobiście przygotowała nowicjuszek do stojących przez nimi zadań (Mazur, Bar, 1989, s. 78). Darzyła nowicjuszek dużym zaufaniem, posyłając je wkrótce po przyjęciu do szkół i do chorych. Uczyła w ten sposób odpowiedzialności i gotowości do poświęcenia się innym. Główny nacisk położony był jednak na formację wewnętrzną. Założycielka prowadziła ją osobiście, korzystając z pomocy spowiedników i rekolekcjonistów. Modliła się z siostrami i dawała przykład życia oddanego życiu kontemplacyjnemu oraz pokucie. Formacja dominikanek została oparta na cnotach teologalnych i moralnych, które siostry starały się

rozwijać. Matka Kolumba uważała, że wiara, obok ducha pokuty, stanowi podstawę życia wewnętrznego każdej siostry, dlatego dbała o jej rozwój. Motywacją podejmowanych działań winna być miłość, gdyż dzięki niej najpełniej realizuje się charyzmat świętego Dominika. Przekazując swoim siostrom ostatnie wskazówki, matka Kolumba mówiła:

Starajcie się, moje Siostry, żeby działanie nasze nie upadało, jednak nie ze względów ludzkich, lecz z czystej miłości ku Panu Jezusowi. Pamiętajcie, że waszym obowiązkiem jest nie tylko pracować nad waszym uświętobliwieniem, ale macie pomagać i drugim do zbawienia, bo jest to duch apostołski naszego Zakonu. Te wycieczki [wyjścia w celach apostołskich – uzup. G.G.] na wioski, to pielęgnowanie chorych, przygotowanie dzieci do świętych Sakramentów – dokładać w tym wszelkich starań, ale tylko dla Pana Jezusa, nigdy w tym nie szukać siebie (Siostry Dominikanki, 2007a, s. 32).

W pracy podejmowanej przez siostry potrzebna była pokora, która jest „fundamentem wszystkich cnót chrześcijańskich” (Białecka, 2011, s. 122). Miała ona przenikać całe duchowe i apostołskie życie każdej siostry, dlatego przykładano dużą wagę do wypracowania tej postawy. Szeroko zakrojone działania edukacyjne, katechetyczne i opiekuńcze domagały się ścisłej współpracy sióstr, koordynacji ich działań oraz odpowiedniej ilości czasu. Konieczne było również uwzględnienie w planie dnia zgromadzenia zajęć o wyraźnym odniesieniu kontemplatywnym. Matka Kolumba, przewidując trudności, nakazała siostrom dostosowanie planu dnia do potrzeb apostołstwa i zalecała, by

[...] opuszczenie medytacji nagrodzić tym usilniejszym staraniem, aby praca ich zewnętrzna w szkole ożywiona była duchem wewnętrznym, aby miały ciągle na myśli obecność Boga i pamiętały, że tylko dla Jego chwały i miłości i dla zbawienia dusz tak Mu drogich pracują (Białecka, 2011, s. 176).

Podczas przyjmowania kandydatek do zgromadzenia nie stawiano wymagań co do poziomu wykształcenia dziewcząt, lecz po przyjęciu dokładano wszelkich starań, by siostry osiągnęły odpowiednie kwalifikacje i umiejętności potrzebne w ich pracy. Siostry wypracowały własną metodę dokształcania, polegającą na ustanowieniu tzw. nauczycielki głównej, od której młodsze siostry uczyły się pracy z dziećmi (Musiał, 2000, s. 41–81).

Dominikanki, zgodnie z zaleceniami przekazywanymi przez założycielkę, dbały o własną formację duchową i troszczyły się o podnoszenie swoich kwalifikacji przez uczestnictwo w kursach i szkoleniach. Świadczą o tym sprawozdania ze szkolnych konferencji nauczycielskich, a także dokumenty przechowywane w teczkach personalnych sióstr. Poznając najnowsze metody nauczania, siostry łatwiej i z większą skutecznością realizowały proces kształcenia. Nie mogąc studiować teologii, dominikanki poznawały gruntownie prawdy wiary, by móc

nimi żyć oraz przekazywać je innym. Uczenie opieki nad chorymi odbywało się pod kierunkiem doświadczonej siostry oraz przez literaturę, o której obecność w klasztorach zabiegła matka Kolumba.

3. Siostra Julia Rodzińska

W rozważaniach dotyczących funkcjonowania systemu wychowawczego dominikanek warto przywołać postać siostry, która obok matki Kolumby odegrała wyjątkową rolę w zgromadzeniu. Była nią siostra Julia (Stanisława) Rodzińska (16 marca 1899 – 20 lutego 1945). W powszechnej opinii posiadała one wszelkie przymioty, które winny charakteryzować dominikankę w jej życiu wewnętrznym oraz działalności apostolskiej. Jej posługa, sprawowana dla dobra edukacji, a później pełniona w trudnych warunkach obozowych, stała się dla dominikanek wyznacznikiem heroizmu.

Stanisława, wcześnie osierocona, została wychowana przez siostry dominikanki pracujące w jej rodzinnej parafii. Po ukończeniu szkoły ludowej prowadzonej przez siostry rozpoczęła naukę w seminarium nauczycielskim. W wieku siedemnastu lat przerwała edukację, by wstąpić do Zgromadzenia Sióstr św. Dominika. Formację zakonną zdobyła w macierzystym domu zgromadzenia w Wielowśi (Dombek, 2012, s. 27–30).

W swej posłudze apostolskiej związana była przede wszystkim z dziećmi i młodzieżą, które uczyła, wychowywała i katechizowała. Prowadząc szkołę, dała się poznać jako dobra organizatorka kolonii i półkolonii dla najbiedniejszych dzieci. Prowadziła kółka teatralne, zachęcała dzieci do pracy w bibliotece i dbała o rozwój religijny swoich wychowanków. Realizując charyzmat nauczania, była jednocześnie troskliwą przełożoną domu w Wilnie (Dombek, 2012, s. 40–47). Z tego okresu została zapamiętana jako

[...] wybitny pedagog i wychowawca ceniony przez uczniów; wymagająca, sprawiedliwa, mobilizująca dobrym słowem do rzetelnego wysiłku w zdobywaniu wiedzy, wyrozumiała dla ludzkich słabości, serdeczna i spontaniczna w kontaktach z uczniami, gościnna, zabiegająca o sieroty, niezależnie od narodowości okazująca im życzliwość i miłość (Życ jak ONI).

Stała się wzorem dominikanki, realizującej swe powołanie zgodnie z charyzmatem przekazany przez założycielkę.

Siostra Julia nie zaprzestała posługi apostolskiej w trudnych warunkach drugiej wojny światowej. Uczestniczyła w konspiracyjnym nauczaniu języka polskiego, historii i religii w Wilnie. Organizowała pomoc dla księży emerytów. W 1943 roku aresztowano ją i osadzono w więzieniu na Łukiszkach, gdzie poddawano torturom, które nie załamały jej fizycznie ani duchowo. Wiara i za-

ufanie w Bożą Opatrzność, heroiczne męstwo i miłość bliźniego ujawniły się u niej jeszcze bardziej, kiedy w lipcu 1944 roku wraz z transportem więźniów politycznych trafiła do obozu koncentracyjnego w Stutthofie koło Gdańska, gdzie osadzono ją w barakach w części żydowskiej. Pomimo nieludzkich warunków życia siostra Julia opiekowała się chorymi i umierającymi więźniami. W ten sposób realizowała zadania, które przed dominikankami postawiła matka Kolumba (Dombek, 2012, s. 66–69). Jej heroizm wyraził się w pomocy zakaznie chorym więźniom, która w warunkach obozowych była równoznaczna z akceptacją własnej śmierci. Zarażona tyfusem, zmarła w opinii świętości. Jan Paweł II ogłosił ją błogosławioną 13 czerwca 1999 roku w gronie 108 błogosławionych męczenników, zamordowanych w czasie drugiej wojny światowej.

4. Praca pedagogiczna sióstr dominikanek dzisiaj

Obecnie dominikanki posiadają 55 klasztorów na terenie Polski, Ukrainy, Rosji, Białorusi, Włoch, Kamerunu, Kanady i Stanów Zjednoczonych (www.dominikanki.pl). Ich obecność wpisała się na stałe w sieć polskich zgromadzeń zakonnych oraz przestrzeń kulturalno-oświatową. Wkład, który wnoszą w wychowanie i edukację, stanowi ważny przyczynek do kształtowania współczesnego społeczeństwa.

4.1. Działalność poza granicami Polski

Stosunkowo nową inicjatywą dominikanek jest wciąż rozwijająca się działalność misyjna. Najdłużej siostry prowadzą placówki w Kamerunie (od 1987 r.), Białorusi (od 1992 r.) i w Rosji (od 2000 r.). Wśród zadań realizowanych przez siostry ważną rolę odgrywa szerzenie oświaty, wychowanie dzieci, pomoc medyczna i socjalna. Działania te są związane z kontemplacyjno-czynnym charakterem zgromadzenia, dzięki czemu wszelka pomoc świadczona potrzebującym jest osadzona w kontekście wiary i modlitwy. Godny podkreślenia jest fakt, że siostry nie ograniczają swej pomocy jedynie do chrześcijan, ale świadczą ją wszystkim potrzebującym, zgodnie z duchem ewangelii i przesłaniem pozostawionym przez założycielkę.

Wyjątkowe znaczenie ma apostołstwo na Ukrainie, gdzie siostry wróciły po 55 latach wymuszonej nieobecności. W zmienionej rzeczywistości polityczno-kulturowej dominikanki starają się realizować swój charyzmat, korzystając ze swego bogatego dorobku wychowawczego oraz otwierając się na nowe inicjatywy (www.misje.dominikanki.pl).

Domy zakonne w Stanach Zjednoczonych zajmują się działalnością edukacyjną, ewangelizacyjną oraz opiekuńczą, świadczoną osobom w podeszłym wieku (www.sistersop.com). Cechą charakterystyczną tej pomocy jest jej holistyczny wymiar, który wyraża się w zaspokojeniu potrzeb człowieka chorego zarówno w przestrzeni somatycznej, jak i społecznej, duchowej i religijnej. Dominikanki zwracają również uwagę na potrzeby odczuwane przez członków rodzin chorych osób, proponując im pomoc adekwatną do potrzeb (www.stann-resthome.org). Siostry angażują się w inicjatywy Kościoła lokalnego i starają się sprostać współczesnym wymaganiom, które stoją przed wspólnotą wierzących.

4.2. Działalność w Polsce

Na terenie Polski po odzyskaniu swoich własności i praw do prowadzenia placówek o charakterze opiekuńczym i wychowawczym siostry stworzyły nową strukturę swej działalności. Nie ma w niej szkół, mimo iż ta forma apostołstwa przez wiele lat stanowiła ich charakterystyczny rys. W ich miejsce pojawiły się inne formy apostołstwa, które również łączą wypracowaną przez siostry pedagogię z wyzwaniem współczesności. Dominikanki kontynuują dzieło ewangelizacji i troskę matki założycielki o chorych, najmłodszych i umierających. Prowadzą domy pomocy społecznej, ośrodek wychowawczy, przedszkola i żłobki. Katechizują w szkołach, zajmują się duszpasterstwem młodzieży, a także formacją sióstr (www.dominikanki.pl).

4.2.1. Prowadzenie przedszkoli

Edukacja przedszkolna jest obecnie najbardziej znaną formą apostołstwa dominikanek w Polsce. Siostry prowadzą pięć placówek przedszkolnych, pracują w przedszkolach parafialnych w Łodzi i Zaczerniu oraz w rektoracie w Piotrkowie Trybunalskim. Tabela 2 przedstawia dane dotyczące funkcjonowania przedszkoli o dominikańskim profilu wychowania.

Analizując dane zawarte w tabeli 2, można zauważyć, że do przedszkoli, w których pracują siostry, uczęszcza 669 dzieci. Dobre wyniki rekrutacji świadczą o popularności tej formy wychowania i kształcenia. Biorąc pod uwagę, że prawie 40 sióstr jest zaangażowanych w ten rodzaj apostołstwa, można wnioskować, że dominikanki przykładają do niego ogromną wagę, a jednocześnie mają spory potencjał kadrowy wynikający z dużej liczby powołań. Dynamizm w powstawaniu nowych przedszkoli w ostatnim czasie świadczy o tym, że ta forma pracy dla dobra społeczności lokalnych cieszy się akceptacją.

Tabela 2. Przedszkola sióstr dominikanek

Miejscowość	Liczba dzieci	Liczba sióstr	Początek działalności
Gdynia	76	7	1993
Krużłowa	65	4	2006
Łódź	100	4	2013
Nozdrzec	39	4	1996
Piotrków Trybunalski	20	4	2013
Poznań	89	9	2003
Tyczyn	145	4	1998
Zaczernie	135	6	2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z poszczególnych placówek.

Przedszkola prowadzone przez dominikanki funkcjonują najczęściej jako niepubliczne placówki, których organem prowadzącym jest Zgromadzenie Sióstr św. Dominika, a nadzoruje je, jak zapisano w prawie oświatowym i statucie placówek, przełożona generalna. Jako katolickie placówki oświatowe, w myśl przepisów prawa kanonicznego, przedszkola podlegają także kontroli biskupa diecezjalnego. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty i aktami wykonawczymi wydanymi na jej podstawie dozór pedagogiczny nad przedszkolem sprawuje właściwe kuratorium oświaty. Przedszkola zapewniają świadczenia w zakresie realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego, określonej przez Ministra Edukacji Narodowej (*Statut...*, 2011, § 3–4). Tym samym przepisom podlegają placówki prowadzone przez parafie i rektorat, w których pracują dominikanki.

Analiza udostępnionych dokumentacji przedszkoli pokazuje, że poszczególne placówki cieszą się niezależnością w przyjętych formach sprawowania opieki i wychowania dzieci. Można jednak odnaleźć wspólne elementy, które dotyczą przede wszystkim celów działania placówek oraz podstawowych założeń konstytuujących je. Odnosi się to do wszystkich przedszkoli, w których pracują dominikanki, niezależnie od tego, czy są prowadzone przez zgromadzenie, czy przez inny organ. Można więc przyjąć, że przedszkole dominikańskie, jest założone w celu podnoszenia poziomu oświaty, głoszenia Królestwa Bożego i prawdy ewangelicznej najbardziej potrzebującym (www.przedszkole-tyczyn.pl). Odwołanie do personalizmu chrześcijańskiego pozwala na przyjęcie założenia, że zasadniczym celem działania przedszkola jest dobro dziecka, które wyraża się w jego wszechstronnym rozwoju. Wychowanie rozumiane jako formacja duchowa stanowi odpowiedź na przyjęte założenia personalizmu pedagogicznego (Śliwerski, 2012, s. 271).

Specyfika edukacji przedszkolnej dominikanek bazuje na aksjologicznych założeniach, które obowiązywały w ich pedagogii od chwili jej powstania:

Wychowanie w przedszkolu opiera się na chrześcijańskiej koncepcji osoby, głoszonej przez Kościół Katolicki, uwzględniając również duchowość dominikańską oraz szlachetne tradycje wychowawcze rodziny polskiej. Każdemu jednak dziecku, niezależnie od przekonań rodziców, zapewnia się poszanowanie jego godności i respektowanie tożsamości (*Statut...*, 2007, § 3, p. 2).

Odwołanie do wartości osoby, rodziny oraz duchowości dominikańskiej jest pozbawione fundamentalistycznego zabarwienia, które odbierałoby dziecku jego wolność. Otwartość na drugiego człowieka i poszanowanie jego wolności, typowe dla systemu stworzonego przez matkę Kolumbę, jest nadal stosowane w praktyce wychowawczej siostr. Innym wyraźnym odwołaniem do dominikańskich *princypiów* jest gotowość pomocy najuboższym dzieciom:

W pracy z dziećmi zwraca się szczególną uwagę na dzieci potrzebujące większej pomocy: sieroty, dzieci pozbawione odpowiednich warunków rodzinnych, dzieci zaniedbane i ubogie (*Statut...*, 1993, § 5).

Aksjologiczne podstawy systemu wychowawczego dominikanek, podobnie jak w przypadku każdej koncepcji pedagogicznej, stanowią o jego istocie i nadają mu sens (Kostkiewicz, 2011, s. 13).

Metodyka realizacji zajęć opiera się na kryteriach służących dobru dziecka, stąd w doborze metod pracy wychowawczo-dydaktycznej preferuje się te, które są bezpieczne dla dzieci i dostosowane do ich wieku, które zakładają i kształcą u nich kreatywność i radość rozwoju, a także wyzwalają ich inicjatywę i budują grupę opartą na prawidłowych relacjach (*Statut...*, 2011, § 13). Przedszkola dominikańskie mają również bogatą ofertę zajęć dodatkowych dla dzieci.

Ważnym elementem tworzącym *image* dominikańskiego przedszkola jest zwrócenie uwagi na predyspozycje moralne oraz odpowiednie przygotowanie zawodowe personelu przedszkola. W jego skład wchodzi osoba konsekrowane i świeckie. Nie tylko od siostr wymaga się odpowiedniej formacji wewnętrznej, ale także od wychowawców świeckich oczekuje się, że będą praktykującymi katolikami, dającymi świadectwo i utożsamiającymi się z misją przedszkola przez wypełnianie swych zadań zgodnie z etosem placówki. Pod względem zawodowym kadra podlega ocenie dyrektora przedszkola oraz ocenie zewnętrznej. Nieustanne dokształcanie oraz podnoszenie kwalifikacji pedagogicznych należy do istotnych zadań kadry (*Statut...*, 2011, § 32–34).

Istotnym rysem pedagogii dominikanek realizowanej w przedszkolach jest ścisła współpraca z rodziną dziecka, mająca na celu jego integralny rozwój. Personel prowadzi również pedagogizację rodziców, która odbywa się podczas

spotkań z nimi bądź za pośrednictwem strony internetowej przedszkola, gdzie znajduje się specjalna zakładka dla rodziców.

4.2.2. Działalność w obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych

Aktywność wychowawcza sióstr obejmuje również osoby wymagające szczególnego wsparcia. Idea tej pomocy konkretyzuje się w prowadzeniu dwóch domów pomocy społecznej i jednego ośrodka wychowawczego. Tabela 3 pokazuje podstawowe dane liczbowe dotyczące tej działalności.

Tabela 3. Dominikanki w służbie niepełnosprawnym

Miejscowość	Liczba podopiecznych	Liczba sióstr	Początek działalności
DPS w Broniszewicach	55	10	1959
DPS w Mielżynie	78	14	1956
SOW w Kielcach	43	13	1992

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z poszczególnych placówek.

Należy zaznaczyć, że w tabeli 3 za początek działalności poszczególnych placówek uznano datę formalnego rozpoczęcia działalności opiekuńczo-wychowawczej w świetle prawa państwowego. Każda z placówek jest związana z klasztorem, w którym siostry rozpoczynały to dzieło na początku XX wieku i podjęły je na nowo, gdy pozwoliły na to warunki zewnętrzne. Warto zauważyć, że 37 dominikanek wraz z pracownikami świeckimi opiekuje się 176 osobami, co wymaga dużego nakładu sił i czasu. Trzeba podkreślić, że siostry, prowadząc daną placówkę, nie ograniczają się do organizowania jej życia i nadzoru, ale aktywnie podejmują wszystkie zadania, które stawia przed nimi ten rodzaj wsparcia.

Domy pomocy społecznej są przeznaczone dla dzieci i młodzieży z różnym stopniem niepełnosprawności. Są prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr św. Dominika i podlegają staroście miejscowego powiatu. Funkcjonują zgodnie z zasadami chrześcijańskiej miłości, poszanowania bliźniego, założeniami konstytucyjnymi zgromadzenia i w duchu religii rzymskokatolickiej, co zapewnia godne warunki życia jego mieszkańców (*Statut...*, 2009, § 2, p. 3).

Placówki dążą do zaspokojenia potrzeb swoich mieszkańców, działając na różnych płaszczyznach. Oferują one wsparcie o charakterze socjalnym, opiekuńczym, pielęgnacyjnym, rehabilitacyjnym i wspomagającym rozwój. Siostry udzielają również wsparcia edukacyjnego i religijnego, ściśle związanego z pedagogią dominikańską. Dlatego szczególną wagę przywiązuje się do Eucharystii

stii, modlitwy różańcowej, Słowa Bożego, katechezy i kształtowania dobrego sumienia (Życie religijne).

Działalność Specjalnego Ośrodka Wychowawczego w Kielcach ma nieco szerszy zakres sprawowanej opieki niż DPS-y, gdyż obok dziewcząt i chłopców niepełnosprawnych intelektualnie w różnym stopniu zajmuje się także osobami wymagającymi opieki w czasie nauki szkolnej z powodu pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich w związku z zagrożeniem niedostosowania społecznego (*Organizacja ośrodka*, 2013).

Pełna nazwa ośrodka (Specjalny Ośrodek Wychowawczy im. Matki Kolumby Białeckiej) stanowi odwołanie do postaci założycielki i przypomina o jej przesłaniu dotyczącym opieki nad osobami wymagającymi szczególnej troski wychowawczej:

Siostry jednakową miłością obejmą wszystkie dzieci, a szczególną troską otoczą te najbardziej potrzebujące (*W służbie niepełnosprawnym*).

Realizacja charyzmatu Zgromadzenia Sióstr św. Dominika polega na przyjęciu fundamentów aksjologicznych zaczerpniętych z ewangelii oraz zastosowaniu ich w pracy wychowawczej.

Dzieci i młodzież są podzieleni na grupy wychowawcze oraz terapeutyczne i zainteresowań. Wśród nich znajdują się grupy muzyczna, plastyczna i misyjna; działalność tej ostatniej ma na celu zainteresowanie wychowanków działalnością misyjną Kościoła. Warto podkreślić, że siostry uczą również zasad życia społecznego, czego przykładem jest funkcjonowanie samorządu ośrodka współtworzonego przez wychowanków.

Działalność wymienionych placówek wskazuje na żywą troskę o dobro wychowanków. Są w nią włączani członkowie społeczności lokalnej angażujący się w wolontariat. Wolontariusze biorą udział w warsztatach, dniach skupienia, wyjazdach, odwiedzają mieszkańców, spędzają z nimi czas, wspierają w wysiłku samodzielnego wykonywania codziennych czynności itp. Dzięki zdobytej wiedzy i umiejętnościom wolontariusze mogą samodzielnie prowadzić część zajęć, co jest dla nich powodem do satysfakcji, a jednocześnie przyczynia się do ich rozwoju osobowościowego.

4.2.3. Duszpasterstwo młodzieży i powołań

Duszpasterstwo młodzieży podejmowane przez dominikanki jest realizowane głównie w kontekście troski o nowe powołania do zgromadzenia. Siostry modlą się o powołania oraz podejmują działania mające na celu pomoc młodym ludziom w odkryciu ich życiowej drogi. Oddziaływania o charakterze wychowawczo-formacyjnym dokonują się na dwa sposoby: za pośrednictwem Internetu oraz bezpośrednio podczas rekolekcji, dni skupienia i czuwań.

Siostry wykorzystują strony internetowe jako przestrzeń pozwalającą na umieszczanie publikacji skierowanych do młodzieży. Znajduje się tam wiele ciekawych i twórczych treści, które stanowią inspirację dla duchowego rozwoju młodych ludzi, a także pozwalają lepiej poznać dominikańską duchowość (www.dominikanki.pl: zakładka „Duszpasterstwo młodzieży”).

Bezpośredni kontakt z młodymi ludźmi umożliwiają dni skupienia i rekolekcje, które odbywają się w domach zgromadzenia. Oferują one możliwość pogłębienia wiary oraz pozwalają na poznanie sióstr, prowadzonej przez nie działalności oraz zwyczajów zakonnych. Przybliżają ważne postacie sióstr dominikanek, a także dają możliwość zapoznania się z ich pismami. Ważnymi metodami pracy tego duszpasterstwa są: spotkanie, dialog i współuczestnictwo międzyosobowe, które „konstytuują wartości mające swe źródło w normie personalistycznej” (Chałas, 2006, s. 213).

Wspólne wyjazdy z młodzieżą stanowią okazję do pogłębienia wiary oraz zaangażowania się w proces samowychowania, odnoszącego się między innymi do rozwoju duchowo-religijnego. Wdrażanie do odpowiedzialności za swoją formację jest uczeniem, czym jest samowychowanie i jakie są jego zasady (Jan Paweł II, 1999, nr 63). Szczególną metodą formacji młodych ludzi jest zachęta do łączności modlitwnej, która wyraża się przez czynne uczestnictwo we wspólnej modlitwie różańcowej, animowanej przez Dominikańskich Animatorów Różańcowych oraz Różańcowy Apostolat Młodych (www.dominikanki.pl: zakładka „Duszpasterstwo młodzieży”).

4.2.4. Formacja sióstr

Formacja sióstr jest realizowana na kilku płaszczyznach, właściwych poszczególnym etapom wchodzenia do zgromadzenia. W postulacie siostry poznają życie zakonne, historię i duchowość zgromadzenia. Biorą także udział w jego codziennym życiu. W nowicjacie następuje wdrożenie sióstr w życie zakonne. Formacja sióstr zmierza do pogłębienia osobistej relacji z Jezusem Chrystusem oraz przygotowania się do złożenia pierwszych ślubów.

Przez cały okres ślubów czasowych, trwający od sześciu do dziewięciu lat, kontynuowana jest formacja zakonna i duchowa. Odwołując się do wskazań matki Białeckiej, juniorystki pełnią równocześnie różne dzieła apostołskie. Przed złożeniem wieczystych ślubów jeszcze przez rok przygotowują się do tego najważniejszego dla nich wydarzenia we wspólnocie junioratu ścisłego. Formacja stała obejmująca siostry, które złożyły śluby wieczyste, jest elementem procesu samowychowania oraz kształcenia ustawicznego, które winno towarzyszyć każdej siostrze do końca życia (*Formacja*).

Zakończenie

Zmiany społeczne, które nastąpiły w okresie stu pięćdziesięciu lat istnienia Zgromadzenia Sióstr św. Dominika, wpłynęły na funkcjonowanie człowieka w codziennym życiu. Nie pozostają one bez wpływu na jego rozwój osobowości. Refleksja nad kierunkami tych przemian dostarcza wiedzy pozwalającej projektować działania wychowawcze, które ułatwią ich dostosowanie do dynamicznie zmieniających się warunków.

Pedagogia realizowana przez siostry dominikanki jest przykładem koncepcji wychowawczej, która powstała i jest realizowana w ścisłej korelacji z warunkowaniami ludzkiej egzystencji. Oparta na niezmiennych wartościach, skierowana do najbardziej potrzebujących, realizowana z głęboką motywacją i wykorzystująca bogaty dorobek metodyczny, stanowi ważne odniesienie do minionych i obecnych działań wychowawczych podejmowanych dla dobra polskiego społeczeństwa. Podejmując różnorodne działania, siostry odpowiadały na potrzeby społeczeństwa i troszczyły się, by miały one charakter apostołski. Wierność charyzmatowi założycielki przy jednoczesnej umiejętności odczytania znaków czasu pozwala siostrom również dzisiaj z powodzeniem wypełniać swoje zadania.

Kryterium efektywności w działaniach wychowawczych jest bardzo trudne do określenia, niemniej można wskazać kilka symptomów, które mogą świadczyć o skuteczności omawianej pedagogii: bardzo dobre wyniki rekrutacji w przedszkolach, prężnie rozwijające się domy pomocy dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, duża liczba młodych sióstr pracujących w ośrodkach oraz dziewcząt rozpoczynających formację zakonną. Są one świadectwem, że pedagogia dominikanek jest wciąż aktualna, a sposób jej realizacji we współczesnym świecie spełnia oczekiwania społeczne. Można też przewidywać, że w przyszłości siostrom nie zabraknie dynamizmu czerpanego z wiary, skierowanego do potrzebującego człowieka.

Bibliografia

- Bakalarz J.S. (1994), *Kontemplacja i działanie w życiu duchowym matki Kolumby Białeckiej*, Wyd. WAM, Kraków.
- Białecka K. (2011), *Dyrektorium dla Nowicjatu oraz przepisy dla domów filialnych*, Wyd. Karmelitów Bosych, Kraków.
- Chałas K. (2006), *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, *Godność, wolność, odpowiedzialność, tolerancja*, wyd. 2, Jedność, Lublin – Kielce.
- Dombek I.M. (2012), *Moc w słabości. Życie i męczeństwo bł. Julii Rodzińskiej, dominikanki*, Wyd. Karmelitów Bosych, Kraków.

- Dybiec J. (2008), *Nauka a modernizacja społeczna w Galicji w epoce autonomii* [w:] K. Szmyd, J. Dybiec (red.), *Historia wychowania. Misja i edukacja. Profesorowi Andrzejowi Meissnerowi w 70. rocznicę urodzin i 45-lecia [!] pracy naukowej i nauczycielskiej*, „Galicja i Jej Dziedzictwo”, t. 20, Wyd. UR, Rzeszów.
- Formacja*, <http://dominikanki.pl/o-zgromadzeniu/formacja>, dostęp: 19.12.2014.
- Jan Paweł II (1999), *Adhortacja Apostolska „Christifideles laici” Ojca Świętego Jana Pawła II o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*, TUM Wyd. Wrocław. Księgarni Archidiec., Wrocław.
- Konstytucje Sióstr Dominikanek Trzeciego Zakonu* (1888), Lwów.
- Korzeniewska E. (2013), *Źródła do historii szkolnictwa prowadzonego przez Zgromadzenie Sióstr św. Dominika w latach 1861–1950*, Lublin, maszynopis.
- Kostkiewicz J. (2011), *Aksjologiczne podstawy katolickich koncepcji pedagogicznych* [w:] J. Kostkiewicz (red.), *Chrześcijańskie inspiracje w pedagogice*, Wyd. UJ, Kraków.
- Kumor B., Obertyński Z. (1979), *Historia Kościoła w Polsce*, t. 2, 1764–1945, cz. 1, 1764–1918, Pallottinum, Poznań – Warszawa.
- Mazur Z. (napisał), Bar J.R. (wybór pism przyg. do wydania) (1989), *Wierna utajonej miłości. Rys życia i wybór pism Kolumby Róży Białeckiej*, Wyd. OO. Karmelitów Bosych, Kraków.
- Musiał B.G. (2000), *Chrześcijański paradygmat wychowawczy Matki Kolumby Białeckiej*, Tarnów, maszynopis.
- Organizacja ośrodka* (2013), <http://www.osrodek.dominikanki.pl/organizacja-osrodka-i-dokumenty>, dostęp: 19.12.2014.
- Siostry Dominikanki (2007b), *Życie czcigodnej matki Róży Kolumby Białeckiej*, Wyd. Karmelitów Bosych, Kraków.
- Siostry Dominikanki (oprac.) (2007a), *Misericordias Domini in aeternum cantabo. Matka Kolumba Białecka u progu wieczności*, Wyd. Karmelitów Bosych, Kraków.
- Statut Domu Pomocy Społecznej w Broniszewicach* (2009), www.broniszewice.dominikanki.pl, dostęp: 18.02.2014.
- Statut Przedszkola Niepublicznego Zgromadzenia Sióstr św. Dominika w Nozdrzcu* (2011), http://www.pr-nozdrzec.ovh.org/images/M_images/statut_przedszkola_niepublicznego_zgromadzenia_siostr_s.doc, dostęp: 19.02.2014.
- Statut przedszkola parafialnego „U Dominikanek” w Zaczerniu* (2007), http://www.przedszkoleudominikanek.pl/obrazki/File/statut_przedszkola.pdf, dostęp: 19.02.2014.
- Statut przedszkola pw. św. Rodziny w Gdyni* (1993), www.przedszkole.dominikanki.com.pl, dostęp: 20.02.2014.
- Steinig S. (1977), *Cóż Ci oddam Panie. Rzecz o Matce Marii Kolumbie Białeckiej fundatorce kontemplatywno-czynnych Sióstr Dominikanek w Polsce*, Exello Printing Ltd., Calgary.
- Steinig S. (1979), *Matka Maria Kolumba Białecka – fundatorka Polskich Sióstr Dominikanek 1838–1887*, [s.n.], Biała Niżna.
- Śliwerski B. (2012), *Pedagogika ogólna. Podstawowe prawidłowości*, Impuls, Kraków.
- Walewander E. (1999), *Rola wychowawcza Zgromadzenia Sióstr Dominikanek w społeczeństwie polskim XIX wieku* [w:] *Będziecie dawać świadectwo. Świadectwo życia sługi Bożej matki Kolumby Białeckiej. Materiały z Sympozjum zorganizowanego z okazji 160-lecia urodzin Założycielki Zgromadzenia Sióstr św. Dominika w macierzystym klasztorze Tarnobrzeg-Wielowieś, 22–23 sierpnia 1998 r.*, Wyd. Karmelitów Bosych, Kraków.
- W służbie niepełnosprawnym*, http://dominikanki.pl/nasze-dziela/-w-sluzbie-niepelnosprawnym/SPECJALNY-OSRODEK-WYCHOWAWCZY-W-KIELCACH_324, dostęp: 19.12.2014.

- www.dominikanki.pl, Portal Zgromadzenia Sióstr św. Dominika, dostęp: 27.02.2014.
- www.dpsmielzyn.pl, Portal Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Prowadzonego przez Zgromadzenie Sióstr Dominikanek w Mielżynie, dostęp: 3.03.2014.
- www.misje.dominikanki.pl, Portal Zgromadzenia Sióstr św. Dominika, dostęp: 25.02.2014.
- www.osrodek.dominikanki.pl, Portal Specjalnego Ośrodka Wychowawczego im. M. Kolumby, dostęp: 3.03.2014.
- www.przedszkoletyczyn.pl, Portal Przedszkola Publicznego Zgromadzenia Sióstr Św. Dominika w Tyczynie, dostęp: 20.02.2014.
- www.sistersop.com, Portal Zgromadzenia Sióstr św. Dominika, dostęp: 26.02.2014.
- www.stannresthome.org, Portal Zgromadzenia Sióstr św. Dominika, dostęp: 22.02.2014.
- Życie religijne, http://dpsmielzyn.pl/zycie_domu/zycie_religijne, dostęp: 19.12.2014.
- Życ jak ONI, <http://dominikanki.pl/o-zgromadzeniu/zyc-jak-oni>, dostęp: 19.12.2014.